

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Л. і А. Дем'януки. Ісус Христос-Відкупитель. Різьблення, іконопис.
2009 р. Ц. Введення в храм Пресвятої Богородиці. м. Львів

У доленосні часи на любов до ближнього і до Батьківщини українців надихав вічний подвиг нашого Спасителя. Його зображення в досовітських оселях і храмах умиряло християнську душу й дарувало надію. Упродовж багатьох років ХХ століття церковне мистецтво було вилучене з національної культури нашого народу, а сьогодні його роль у суспільному житті, духовому розвої та поступі держави зростає. Нове покоління мистців намагається пізнати періоджерела прекрасного і релігійного, що зародилося в сиву давнину. Їх активно вивчає і систематизує в монографії «Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова» (Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2012) професор, доктор філософії, заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки художників та Національної спілки майстрів народного мистецтва України Богдан Тимків. Різьбяр, педагог та мистецтвознавець серед 584 ілюстрацій розмістив роботу художників-різьбярів, батька й сина Лева та Андрія Дем'януків.

Христос-Відкупитель повсякчас з нами. Нехай віра в його Воскресіння вивищує й окрилює завжди наші серця. Вітаємо з цією вікопомною подією всіх одновірців в Україні й на чужих теренах у діаспорі. Примножуватимемо нашу боротьбу за українську правду повсякденною напруженою працею й християнським духовим самовдосконаленням.

БОЛЮЧА ТЕМА

Українці Росії: пам'ятати vs забути

9 березня 2021 року Лідію Демай, голову Громади українців на Уралі, викликали до міграційної служби в Єкатеринбурзі, закрили на замок у кабінеті разом із працівниками міграційної служби та ФСБ і тримали там 3 години 40 хвилин.

Вимагали від неї показати всі свої контакти та листування в смартфоні, надати всю інформацію про її родичів, котрі мешкають за кордоном РФ, усі контакти із закордонними українцями. Вимагали доносити про громадську діяльність інших українців Росії, які підтримують Україну.

А ще погрожували видворити з РФ її 15-річну доньку нібито за те, що Лідія не надала в міграційну службу звіт. Наприкінці вручили їй протокол про адміністративне порушення та квитанції для сплати штрафів.

Про це повідомив Сергій Винник – регіональний віцепрезидент Світового Конгресу Українців у Російській Федерації та Центральній і Західній Азії, який сам упродовж тривалого часу зазнає утисків і переслідувань.

Це далеко не поодинокий випадок, але українці Росії рідко погоджуються на оприлюднення їхніх імен і фактів тиску на них з боку органів РФ.

Лідія Демай сама написала до СКУ: «... прошу Вас надати міжнародного розголосу сфабрикованій проти мене справі працівниками УФМС Свердловської області. Завданням місце-

вих спецслужб, на мій погляд, є моя якнайшвидша депортація з Росії, аби не було моєї проукраїнської діяльності».

Це лише один невеликий приклад із сотень, а може й тисяч активів тиску та репресій, учинених Російською Федерацією проти активістів українського руху в цій країні.

Ці методи, без сумніву, спрямовані на залякування та паралізацію здорових українських активних сил у РФ.

Упродовж останніх десятиліть у Росії вбили багатьох активістів української спільноти: листопад 2002 року, Іваново – жорстоке вбивство Володимира Підбурінного, бізнесмена й заступника голови Товариства культури «Мрія».

Квітень 2004 року, Владивосток – убивство керівника українського хору «Горлиця», лікаря Анатолія Криля; грудень 2006 року, Тула – знищили Володимира Сенишина, голову Тульської організації українців «Батьківська стріха» та Тульського відділення Об'єднання українців Росії. А влітку того ж року по-звірячому покалічили його дружину Наталю Ковальову (Медведюк) – заступницю голови цієї ж ГО.

Комісія людських і громадських прав Світового Конгресу Українців повідомляє:

«У всіх наведених випадках вбивств і замахів на життя українців Росії вбачаємо спільні риси. Злочинці не цікавилися особистими речами жертви. Їхньою метою було вбивство. Жод-

ної справи органи міліції не розкрили, а в деяких випадках навіть не проводили слідство або швидко закривали справу, не розслідувавши її.

Усі особи, які стали об'єктами нападу, були активістами українських громадських і релігійних організацій, займалися

церковними справами, бізнесом, співпрацювали з українськими ЗМІ або підтримували демократичні перетворення в Україні».

Після вчинених і нерозкритих цих та інших злочинів відбулися одна за одною чимало подій: закриття Бібліотеки української літератури в Москві, нищення і ліквідація Федеральної національно-культурної автономії українців та єдиної всеросійської української громадської організації «Об'єднання українців Росії» (ОУР).

У серпні 2020 року ми довідалися про ліквідацію регіональної української громадської організації «Сирій Клин». Натомість створювалися псевдоукраїнські підконтрольні РФ організації, такі як Федеральна національно-культурна автономія «Українці Росії» (ФНКА УР).

Навіть цей далеко не повний перелік дає підставу думати про сплановану й продуману політику руйнування українського руху в Росії, що постав з відновленням незалежності нашої держави.

Ці та інші події не могли не вплинути на посилення асиміляції, що призвело до різкого скорочення чисельності тих мешканців Росії, котрі ідентифікують себе з Україною: від 4 000 000 до 1 927 000 (за переписом 2010 року).

Україна завжди дуже мляво реагувала на переслідування українців у Росії. А після Революції Гідності та початку війни, що її розгорнула РФ в Україні, таке враження, що мільйони українців Росії провалилися в чорну діру і зовсім перестали цікавити Україну. Для них настали по-новому важкі часи.

Частина активних українців втратила місце праці, частина залягла на дно, ще інші зреклися свого українства і зайняли агресивну антиукраїнську позицію. Але найгірше, як показує досвід спілкування з колишніми партнерами, знову з'явилися страх, недовіра і взаємна підозра, як і в сталінські часи. «Не вірте тим, хто прикривається проукраїнськими гаслами, це агенти ФСБ», «Не вірте українцям, які виходять на одиночні пікети», – часто чуємо від них.

Суспільство Росії занурилося в атмосферу страху й тотальної недовіри. На українців Росії ліг подвійний тягар небезпеки, і тому, що вони громадяни країни-агресора, і тому, що вони українці. Вони ніколи не були пріоритетом української зовнішньої політики, а зараз – і зовсім відторгнуті Україною.

Тривалий час МІОК (Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою) був єдиною організацією в Україні, що працювала системно з Українцями Росії. Ми намагалися активно підтримувати всіх, кому була потрібна наша допомога.

Перелік громад, наших партнерів величезний, вони приїздили до нас, ми їздили до Москви, Татарстану, Башкортостану, Карелії, Сургуту, дісталися до Хантимаїнського округу, започатковували спільні проекти, організовували презентації, писали статті, звернення, артикулювали проблему на парламентських слуханнях...

Чи цього достатньо? Однозначно – ні. Занадто наш інститут маленький, аби рухати таку справу самотужки. Не було в країні політичної волі заступитися за тих, хто так потребував нашого голосу.

Не вистачило ні в державних мужів, ні серед громадськості розуміння важливості підтримки громад, які лише ставали на ноги, а потім зазнали жорстких переслідувань.

Після такого обвалу українського громадського руху, його фактичного знищення й знекровлення, практично неможливо повернутися до вихідних позицій початку 90-х, коли громадські організації в Росії народжувалися, як гриби після дощу.

Що з цим усім робити? Ігнорувати? Підтримувати? Якщо так, то кого? Як відрізнити українських активістів від ФСБ-шних провокаторів? Як не дати згаснути тим невеликим вогникам українства?

Чи є у нас воля підтримати тих, хто ще у якийсь спосіб ідентифікує себе з Україною, дати відчуття, що Україна не забула про них?

На моє глибоке переконання, Україна мусить повернутися обличчям до українців Росії. Мовчання лише підкреслює нашу слабкість. Краще пізно, ніж ніколи.

Треба регулярно робити політичні заяви, блискавично реагувати на кожен акт тиску, репресій і переслідувань, інформувати міжнародну спільноту про порушення прав українців у РФ, залучати міжнародні організації, зрештою, удаватися до дзеркальних дій: закрили одну організацію в Росії ми закриваємо російську в Україні.

Але найважливіше – необхідно розробити урядові програми повернення українців з Росії: можливості для працевлаштування, придбання житла, отримання громадянства. Своїх людей кидати в біді не можна.

Насамкінець – кілька слів про шлях українця з Киргизстану, який захотів повернутися на свою історичну Батьківщину. Це Ілля Лукаш, з яким ми познайомилися в МІОКу на Міжнародній літній школі україністики «Крок до України» 2014 року. Ілля приїхав до нас вивчати українську мову. На своїй сторінці у ФБ він пише: «Сім років тому в цей день я зійшов з літака в Борисполі, аби з однією валізою в 27 років з нуля розпочати нове життя в Україні. Так завершилося історичне коло моїх пращурів, які тікали і яких висилали з Батьківщини совети. Тому для мене 9 березня – назавжди другий день народження.

Попереду була ... безмежна емпатія і допомога всіх, хто так чи інакше долучився до процесу натуралізації українського мігранта в третьому поколінні; попереду – отримання українського громадянства після 5 років поневірян.

Сьогодні не маю сумнівів, що попереду – ціле життя українця, який повернувся додому».

Чи готові українці, яких у Росії тримають різні причини, зокрема родинні зобов'язання (діти, батьки, робота), пройти шлях поневірян тривалістю в 5 років? Це питання, на яке ми маємо дати собі відповідь.

Ірина КЛЮЧКОВСЬКА, директорка Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка»

* * *

Від редакції: невтішні висновки пані Ключковської збігаються з тими, що їх висловив у газеті «Український дім» (число 2 (94) 2019 р.) активіст української діаспори Росії, учасник руху «Громадянська рада» Андрій Таран.

Він стверджував: «Теперішній стан українського руху в Російській Федерації характеризується глибокою кризою та низкою концептуальних проблем. Почнемо з того, що до жодної діаспори Російська держава не ставиться з такою увагою,

побоюванням і внутрішнім неприйняттям, як до української. Не можна інакше ставитися до народу, у котрого украли назву держави та історію, заморили голодом, а на украденому збудували імперську ідеологію, за рахунок якої й існують.

Єще багато інших причин, що змушують російську владу Єсприймати українофобію саме як державну політику. Це демографія й економіка. Сучасна російська еліта обґрунтовано вважає своєю головною загрозою те, що великий (критично й фатально для них) відсоток населення пов'язаний з Україною родинними зв'язками. У своїй ментальності ця нація має гени успішного протистояння російському шовінізмові та здатна до самоорганізації під тиском адміністративного ресурсу. Найстрашніше те, що вони мають материнську державу, здатну протидіяти червоно-коричневій імперії на політичному, історично-військовому, економічному фронтах.

У який спосіб можна цьому протистояти? Будь-яка діаспора в будь-якій країні світу повинна зосереджувати свою діяльність на трьох напрямках. Формувати і постійно зміцнювати свою організацію кадрово, соціально й економічно. Без цього вона асимілюється. Розробляти програму репатріації для всіх прошарків діаспори за підтримки країни походження. Це поверне довіру до етнічної Батьківщини й відчуття міцного тилу для громадських активістів у цьому середовищі. Це привабить тих, хто захоче переїхати в Україну зі своєю справою та грошима.

Необхідно також сформувати громадсько-політичну організацію для захисту власних інтересів та інтересів країни походження.

Чи можемо ми сьогодні обіпертися на ресурси української державності? Ми їх побачили лише в отриманні Томаса про автокефалію помісної Православної Церкви в Україні. Конструктивною зовнішньою силою вважаємо й діяльність Світового Конгресу Українців».

Додамо до сказаного Діриною Ключковською та Андрієм Тараном. На початку 2000-х років Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя активно вивчав проблеми функціонування українських осередків у Росії під час проведення науково-практичних конференцій. Викладачі Гоголівського вишу читали спецкурси з українознавства, української мови та літератури в російських навчальних закладах. За квотою Міністерства освіти та науки України в Ніжині навчалися молоді люди з Москви, Іркутська, Сочі-Лазаревська, котрим отриманий диплом давав право викладати в українських школах і вишах.

Протягом останніх 10 років міністерство фінансує лише три мінімальні зарплати працівникам Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою.

ВИСТАВКИ

НЕЗЛАМНА ДУХОМ

25 лютого світове українство як і все українське суспільство, міжнародна гуманітарна громадськість відзначила 150-річчя від дня народження Лариси Косач (1871–1913) – тендітної й хворобливої, проте мужньої жінки, котра під творчим псевдонімом Леся Українка своїм багатогранним літературним талантом та життєвою громадянською позицією втілила, як ніхто, власну неocenену культуротворчу місію – модернізацію та лібералізацію української культури, введення її до загальноєвропейського та світового контексту.

Універсальність творчого генія Лесі Українки беззаперечна. Її поезія, надзвичайно потужна, мала силу, що долала перешкоди, а це було по-особливому потрібно українській нації на той час. Енергія її творчості дала підставу Іванові Франку сказати, що «від часу Шевченкового “Поховайте та вставайте, кайдани порвіте” Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст сеї слабосилої хорої дівчини» й так схарактеризувати свою сучасницю: «чи не самотній чоловік на всю новочасну соборну Україну». У драматургії Леся Українка дала змогу українському читачеві побачити власне місце у світовій історії, осмислити причини поразок українства і шляхи до звільнення. У «Лісовій пісні» сконденсовані Лесині духовні пріоритети, домінанти її світогляду, філософські орієнтири, ментально українські основи. Це твір, у якому крізь міфологічну призму виокремлюються ідеали письменниці.

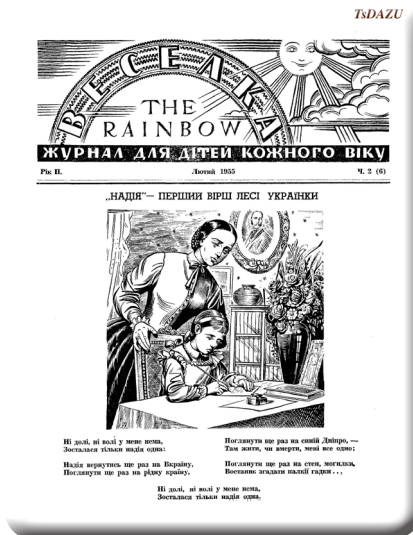
Проза Лесі Українки – менш відомий широкому загалу, але не менш вагомий материк її художнього доробку. Літературознавство, публіцистика, фольклорні матеріали й сьогодні є невичерпним джерелом для істориків, літературознавців, мистецтвознавців, філософів, аби уповні досягнути українську культуру.

Тож світла постать Лариси Петрівни Косач-Квітки – незламної духом Лесі Українки – той неперебутній скарб української духовної культури, що надихає нас, в Україні й поза Україною сущих, досягнувши власні глибинні джерела через усвідомлення причетності до рідної землі пишатися нею, творячи її новітню історію – історію соборної й незалежної Держави.

З нагоди відзначення ювілею Лесі Українки Центральний державний архів зарубіжної українки презентує документальну онлайн-виставку «Незламна духом». Більшість документів публікуються вперше і складаються з двох розділів.

Перший – «Постать Лесі Українки в літературній творчості зарубіжних українців» – ілюструє віхи життя і творчість поетки, до яких зверталися представники

діаспори. Документи свідчать, що ця мужня і талановита жінка, послідовна речниця української ідеї у свідомості співвітчизників стоїть поряд із такими геніями української літератури як Тарас Шевченко та Іван Франко, а також з героями національно-визвольного руху Симоном Петлюрою, Євгеном Коноваль-

Обкладинка дитячого журналу «Веселка» із віршем Л. Українки «Надія». Джерсі-Сіті, лютий 1955 р.

цем, Олегом Ольжичем... Зокрема про це йдеться в статті українського громадсько-політичного діяча Михайла Михалевича (США) «С. Петлюра, Є. Коновалець і О. Ольжич та їхня доба», у якій автор безпосередньо апелює до висловленого поеткою в контексті духовної зброї й заклику до боротьби з поневолювачами: «Теза Лесі Українки, що смерть національних Героїв навчить власний нарід, **ЯК ТРЕБА ЖИТИ**, щоб бути господарем у власній Хаті – прозвучала гордим викликом усім гнобителям України з уст Бійців ОУН, які перед стратою кидали в обличчя катів горде і непереможне: **ШКО-**

ДУЄМО ТІЛЬКИ, ЩО ВДРУГЕ НЕ ЗМОЖЕМО ВІДДАТИ ЖИТТЯ ЗА УКРАЇНУ!..»

Другий розділ – «Вшанування пам'яті Лесі Українки українцями діаспори», присвячений відзначенню українцями за межами України пам'ятних дат, пов'язаних із життям та творчістю геніальної дочки України в різних куточках світу, зокрема в США, Канаді, Бразилії, Польщі...

Представники громадських організацій, письменники й журналісти, майстри образотворчого мистецтва, насамперед – скульптори зверталися до образу Лесі Українки – геніальної жінки з непоборною жагою до життя, щоб надихнутися її мужністю й стійкістю, збагатитися її творчістю, аби виплекати власну національно-патріотичну свідомість, відданість далекій і омріяній Україні, вистояти й не втратити на чужині своєї культурної ідентичності. А головне – завжди пам'ятати Лесину постать, її творчу спадщину, щоб нею надихалися й прийдешні покоління українців.

Основу онлайн-виставки складають документи, невідомі раніше загалу, десяти архівних фондів, а також бібліотечного фонду ЦДАЗУ. Хронологічно документами охоплено період 1923–1994 рр.

tsdazu.archives.gov.ua/archives/5603

ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

(НЕ) жіноча справа

Як показує історія, жінки здатні виконувати різні ролі, а не лише гендерно стратифіковані. Яксьврим доказом цього стала Всеукраїнська наукова відеоконференція «Жінка в боротьбі за Україну», приурочена до 100-річчя від дня народження активної учасниці дисидентського руху Лесі Коцюби. Цей захід у віртуальному просторі згуртував науковців, журналістів та громадських активістів з Ніжина, Києва, Львова, Чернігова, Запоріжжя. Ініціаторами та модераторами були завідувач кафедри історії України НДУ імені Миколи Гоголя, учасник АТО Євген Луняк та директорка Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою, членкиня Національної спілки журналістів України Надія Оніщенко.

Надія Петрівна одна з перших у Ніжині написала про Лесю Коцюбу, яка з 1956 по 1974 рік викладала на кафедрі української літератури в Гоголівському виші. У статті «Усіх захистила своїм серцем», що вміщена в часописі «Український дім» (випуск № 1–2 за 2011 рік), детально висвітлено ніжинський період у житті Лесі Йосипівни, зокрема, передачу праці Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація» за кордон, через що пані Леся й потрапила під ковпак КДБ, втратила роботу та спокійне життя.

Власне, окрім самої конференції, була ціла низка заходів: відкриття меморіальної дошки Лесі Коцюбі на будинку, де вона мешкала, на вулиці Московській; показ вистави за драмою колишнього студента Лесі Йосипівни, а нині члена Національної спілки письменників України, доцента кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики НДУ імені М. Гоголя Олександра Забарного «Леся» студію «Life-ART»; відбуло-

ся відкриття тимчасової виставки «Леся Коцюба – особистість крицевої вдачі» в історичному відділі Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського. У читальному залі для наукової роботи бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя організували книжкову виставку «Усіх захистила своїм серцем». Представлені книги та газетно-журнальні статті допоможуть більше дізнатися про життя й діяльність Лесі Йосипівни, про рух опору в Україні 1960–1990 рр., про письменників-шістдесятників. Окрім цього, організатори конференції готують до друку збірник спогадів про Лесю Коцюбу.

Онлайн-конференція складалася з двох секцій: життя та діяльність Лесі (Олександри) Коцюби та внесок жінок у боротьбу за становлення та розвиток незалежної України. І учасниці, і учасники цієї конференції є уособленням борців за Україну, вони роблять це кожна чи кожен на своєму фронті: науковому, політичному, медійному, громадянському. Для них україноцентризм – світогляд, спосіб життя.

Гострим у слові та точним у думці був професор Київського національного університету культури і мистецтва Микола Тимошук. Він уже неодноразово порушував питання чину української інтелігенції та проблему пристосування бюджетної інтелігенції. Микола Степанович поділився спомином про Лесю Коцюбу, яка разом зі студентами-літстудійцями по бездоріжжю пізнього листопадового вечора 1972 року опинилася в селі Данина, аби провести виховну годину для старшокласників. Микола Степанович зауважує: «Вони добиралися до нас із Ніжини перекладними: до Почекиного рейсовим автобусом, до Лоси-

Леся (Олександра) Коцюба

нівки – підводою, а в Данину – пішки. Чоботи й плащі-кобеньки їм назбирали родичі лосинівських студентів. Чи багато хто з нинішньої інтелігенції наважиться в такий спосіб навідатися в наше село?» Відповідь на це запитання стає очевидною після того, як професор Тимошик розповідає історію з похованням діаспорянина Ігоря Качуровського: урна з його прахом три місяці простояла в церкві Всіх Святих у Ніжині, поки чекали дозволу на місце поховання в його рідних Крутах. А чого варта епопея з поверненням селу Данина його історичної назви?!

Про викладацьку діяльність, національний активізм та оточення Лесі Йосипівни розповіли викладачі нашого вишу: доцент кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики Олександр Забарний та доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Петро Моціяка. Директор Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського Геннадій Дудченко використав особову справу Лесі Йосипівни як джерело вивчення її біографії.

Ігор Кочергін, доктор історичних наук, начальник Південно-східного відділу Українського інституту національної пам'яті, доповіддю про співзасновницю Української Гельсінської групи Оксану Мешко продемонстрував, наскільки відважними, принциповими та затятими бувають українки. На момент останнього ув'язнення Оксани Яківни було майже 76 років! Радянські кати сподівалися, що Мешко невдовзі помре, а вона спокійно казала, що переживе і їхнього Брежнєва. І дійсно, Мешко відійшла в засвіти в січні 1991 року, коли незалежність була вже так близько. Жахи сталінських концтаборів пані Оксана описала в книзі «Між смертю і життям».

Людиною, яка вміла летіти проти вітру, називають українську літераторку, учасницю дисидентського руху, правозахисницю, засновницю Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Ірину Калинець. Її своїм виступом віддала належну шану Ірина Ключковська, кандидатка педагогічних наук, директорка МІОКУ, лауреатка премії імені Ірини Калинець. За словами Ірини Ключковської, постатей такого штиву, як Ірина Калинець, було досить мало, але саме вони визначили майбутнє України. Ба більше, вони посприяли тому, що сьогодні Україна на геополітичній карті світу є самостійною державою.

У конференції взяла участь кандидатка політичних наук, народна депутатка України Софія Федина. Вона зауважила, що тема жінки в історії не повинна зводитися лише до питання гендеру, вона має ширший масштаб. Пані Федина актуалізувала проблему вибору. Жінка сама обирає, як їй жити, головне, щоб це було свідомо. Наприклад, для Марусі Звіробій Майдан та події на Сході стали точкою нового відліку. Вона була російськомовною, мала бізнес, загалом, її життя було прогнозоване та впорядковане. Але війна змінила все. Нині вона вважає, що українська мова – це питання національної безпеки. Маруся стала волонтеркою, контрактицею ЗСУ. Окрім цього, у неї виникла ідея створити центр військової підготовки, так з'явився «Марусин полігон».

Про жінок на лінії вогню розповідав Володимир Баров – аспірант кафедри історії України НДУ імені Миколи Гоголя. Його тема звучала так: «Від сестер-жалібниць до воячок: жінки в армії УНР». А кандидат історичних наук, старший викладач кафедри новітньої історії України Запорізького національного університету Юрій Шур висвітлив діяльність зв'язкової Мелітопольського окружного проводу ОУН Надії Артюхової.

У праці «Інтернаціоналізм чи русифікація» Іван Дзюба писав: «Чи існує сьогодні на Україні україноненависництво? Багато це питання здивує. Але не всіх. Я певен, що знайдеться чимало українців і навіть неукраїнців, які не лише ствердять, що існує, але й наведуть факти з власного досвіду». Своєю чергою Софія Федина під час конференції зауважила, що в нашій історії було

чимало зради з внутрішнього середовища. Вона вважає, що необхідно дослідити, якими мотивами керуються індивіди в таких ситуаціях, що спонукає їх ставати українофобами, манкуртами. Почувши такі слова, на думку спадає книга Олександра Савченка «Антиукраїнець, або Воля до боротьби, поразки чи зради». Автор по-новому трактує ключові моменти історії України, доходить висновку, що тисячолітня еволюція українського суспільства створила не лише українських героїв, а й їхніх антиподів, до категорії таких він зараховує: малоросів, хохлів, прихильників Московсько-православної цивілізації, корупційну українську еліту.

До конференції також долучилася Галина Дацюк – журналістка, голова жіночого центру «Спадщина». Її виступ був присвячений засновниці перших дитячих садків в Україні, професорці, подвижниці жіночого руху, голові Всесвітнього Союзу Українок, членкині уряду Української Народної Республіки Софії Русовій. Ця жінка була переконана, що національна освіта має першорядне значення, боролася за утвердження української школи та садка. Русова вимагала від Ліги Націй висловити ставлення до радянської влади, уряд якої є «урядом терору і насильства над народами, що мають нещастя належати до совітів». Вона вважала, що бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України. Ставлення Софії Федорівни до національних питань свого часу чітко окреслив її син Юрій: «Коли мова йшла про національну справу ніщо не могло спинити її завзяття: ні родина, ні діти, ні переслідування царських жандармів чи більшовицьких чекістів, ні тюрми, ні арешти, ні тяжкі умови еміграції, ні події приватного життя... Ніщо не спиняло її енергії в боротьбі за український ідеал».

Проблема українських національно-визвольних змагань та проблема боротьби жінок за свої права досить споріднені, щонайменше через те, що одне неможливе без іншого. Як би це не було парадоксально, але за часів відсутності державності, прав та свобод народжувалися жінки, які мали бажання діяти, розвиватися, працювати на благо своєї України. Сьогодні ж можемо натрапити на інший алогізм: жінки, які мають усі юридичні права, не користуються ними повною мірою, а деякі взагалі переймають спосіб життя патріархальних часів з чіткою гендерною сегрегацією та дискримінацією. Своїми діями, а точніше пасивністю, вони знецінюють досягнення, за які боролися так довго: право на освіту, роботу, участь у громадському житті. Гендерна рівність – це насамперед про гідність і повагу. Невже ми маємо сьогодні голос для покійного мовчання?!

Дарія БОБРИК

На фото (зліва направо): Ю. Хоменко, В. Кривець, С. Козлова, О. Самойленко, А. Гомоляко, О. Забарний на відкритті меморіальної дошки Лесі Коцюбі

Дипломат Акин Тарази

Так називають Тараса Шевченка на казахській землі. Він потрапив сюди не з власної волі, а був засланий за царським указом у 33-річному віці в окремих Оренбурзький корпус рядовим солдатом «під найсуворіший нагляд, з заборонаю писати й малювати». Але в ці найважчі в його біографії 10 років, український митець реалізовувався як творча особистість, зображаючи життя казахів.

Він створив тут більше двохсот прекрасних робіт: ескізи, замальовки, начерки представляють пейзажі, пам'ятники, побут мешканців цих місць. Завдяки українському художнику в Росії дізналися багато цікавого про казахський народ. Він – перший дипломат, котрий проклав місток дружби між двома націями.

Під час цьогорічних шевченківських днів, вшановуючи пам'ять Великого Кобзаря, Посол України в Республіці Казахстан Петро Врублевський спільно з українською громадою регіону поклав квіти до пам'ятника в місті Актау. А Консул Посольства України в Республіці Казахстан Іван Алмаші відвідав музей у місті Форт-Шевченку. Його супроводжували: акім Форт-Шевченка Шалкибай Азірбаєв, заступник акіма Тупкараганського району Талгат Алтингалієв, директор музею Кудайберген Султанбек, а також представники українського етнокультурного об'єднання.

Тут і сьогодні відчувається велич духу Кобзаря. Можна спуститися в землянку, де жив Тарас Григорович, рятуючись від мангшлакської спеки. У музеї зберігається багато експонатів відомого поета і художника. Залишки дерев, посаджені письменником, досі є вагомою складовою парку, що радо вітає гостей, а криниця, викопана Шевченком, рятувала багатьох людей від спраги в часи посухи.

Іван Алмаші подарував музею збірку віршів Кобзаря, перекладених казахською мовою.

Після відвідин усіх пам'яток гості подякували співробітникам музею Кобзаря за збереження його пам'яті, за дбайливе ставлення до його творчості, за детальну екскурсію та розповіді про цю дивовижну людину, котра змогла об'єднати два народи в часі й просторі.

Валерія САМОЙЛОВА, прес-секретарка Посольства України в Республіці Казахстан

ПАЛІТУРКА

Агнешка Матусяк не промовчала...

На початку січня цьогоріч у серії «Приватна колекція» Василя Габора вийшла друком українськомовна версія монографії професорки Вроцлавського університету, докторки гуманітарних наук, завідувачки Центру транскультурних посттоталітарних студій на Філологічному факультеті Вроцлавського університету (Польща) та членкині Наукової ради Центру дослідження проблематики українського шістдесятництва Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Агнешки Матусяк «Вийти з мовчання. Декolonіальні змагання української культури та літератури XXI століття з посттоталітарною травмою» / 3 польської переклад Андрій Бондар. Львів: ЛА «Піраміда», 2020. 338 с. Переклад і видання здійснені за фінансової підтримки Вроцлавського університету.

Агнешка Матусяк – професорка Вроцлавського університету, докторка гуманітарних наук, завідувачка Центру транскультурних посттоталітарних студій на Філологічному факультеті Вроцлавського університету (Польща). Наукові інтереси: історія російська та української літератури ХХ століття, посттоталітарні, деколоніальні, посттоталітарні та гендерні студії, а також історія та культура українських емігрантів. Школярицькою науковою серією «Вроцлавські посттоталітарні студії» в таких наукових часописах: «Miscellanea Posttotalitarna Wroclawiensis» (Вроцлав) та «Між: Польсько-українознавчі наукові студії» (Київ-Варшава). Стендентка Українського наукового інституту Гарвардського університету (2013).

Монографія присвячена деколоніальним аспектам сучасної української культури, центральним у ній є питання не стільки про українську посттоталітарну травму як таку, скільки

про її позитивні наслідки, тобто про посттоталітарний посттравматичний ріст та його значення для української (пост)постсучасної ідентичності. Авторка аналізує твори Павла Ар'є, Володимира Лиса, Оксани Забужко, Марії Матіос, Каті Петровської та Володимира Рафеєнка й фільми Ігоря Мінаєва і Сергія Лозниці, а також історико-культурологічні есеї Івана Дзюби та фотографії, що документують Голокост єврейського населення Києва в Бабиному Яру.

Для літературознавців, культурологів, істориків, політологів – усіх, кого цікавить Україна, її минуле, сьогодення та майбутнє.
Kotyk Letajew

Літературний флорилегіум від Ігоря Качуровського й Ольги Смольницької

Це ошатне та щедро ілюстроване видання стало подією не тільки для поціновувачів літературних старожитностей. Унікальність цієї книжки, або ж флорилегіуму (з латини *flos* – «квітка» та *legere* – «збирати»; буквально «збір квітів»), насамперед у тому, що на вітчизняних теренах це найповніша антологія літератури цього періоду, тексти в якій подано виключно українською мовою. У тлумачькому шерезі «флорилегіуму» водночас фігурують як визнані корифеї в цій галузі (С. Гордінський, М. Рильський, М. Бажан, Ігор Костецький, І. Качуровський, В. Коптілов, А. Перепада, А. Содомора, П. Тарашук, М. Стріха), так і перекладачі, які хоч і стали

на цю стежу не так давно, але попри те вже можуть називатися майстрами (О. Смольницька, Олена О'Лір, Р. Паранько, Т. Лучук, О. Охріменко, Лько Біленко-Шумахер, В. Кривоніс, Е. Євтушенко, І. Піговська).

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою антологія привабила ще й присвятою світлій пам'яті видатного медієвіста й перекладача, нашого земляка Ігоря Качуровського, чию творчість ми активно поширюємо. А ще блискучими перекладами активних авторок журналу «Наш український дім» Ольги Смольницької та Олени О'Лір.

Упорядник стверджує, що за межами цієї книжки зостався великий пласт важливих художніх текстів, що і до сьогодні ще чекають на свого перекладача. Закликаємо до цієї цікавої творчої роботи студентів Ніжинської вищої школи, котрі вивчають іноземні мови.

Повніше про це видання читайте за покликанням: <https://bohdan-books.com/catalog/book/137533/>

Надія ОНИЩЕНКО

сти в якій подано виключно українською мовою. У тлумачькому шерезі «флорилегіуму» водночас фігурують як визнані корифеї в цій галузі (С. Гордінський, М. Рильський, М. Бажан, Ігор Костецький, І. Качуровський, В. Коптілов, А. Перепада, А. Содомора, П. Тарашук, М. Стріха), так і перекладачі, які хоч і стали

Книга про поетку

До відзначення річниці від дня народження видатної української поетки Ліни Костенко за ініціативи Конгресу українців Естонії відбулася презентація книги журналіста, автора кількох романів, громадського активіста Олега Кудріна

взаємопов'язаних іпостасях – дитина, біженка, студентка, дружина і мама, громадянка, мислителька, патріотка.

Олег Кудрін глибоко й всебічно прослідковує життєвий і творчий шлях цієї непересічної Постаті. Він, зокрема, спонукає читача задуматися над питанням особистісної та творчої свободи Ліни Костенко, яка народилася й росла у важкі підневільні часи в історії України. На думку автора, велич Ліни Костенко полягає ще й у тому, що вона перекодує українську історію.

«... Ми переможемо. Не такі ми й кволі. / Не допускай такої думки, / що Бог покаже нам неласку. / Життя людського строки стислі. / Немає часу на поразку».

Послухати презентацію книги можна за покликанням <https://youtu.be/NfGraxYFUXk> Придбати книгу можна за покликанням <https://folio.com.ua/books/Lina-Kostenko> <https://www.ebay.com/.../In-Ukrainian-book.../153681841965>

«Ліна Костенко». Пан Олег народився в Одесі, жив і працював у Москві, потім у Таллінні, тепер – у Ризі. У заході взяли участь посол України в Естонії Мар'яна Беца, посол України в Латвії Олександр Міщенко, колишній посол Естонії в Україні Герт Антсу. Праця Олега Кудріна, що 2020 року вийшла в харківському видавництві Folio в серії «Знамениті українці», є поки що єдиною книгою про Ліну Костенко.

Видання за обсягом невелике, але насичене, – це спроба глибше зрозуміти постать поетки в різних її нероздільних та

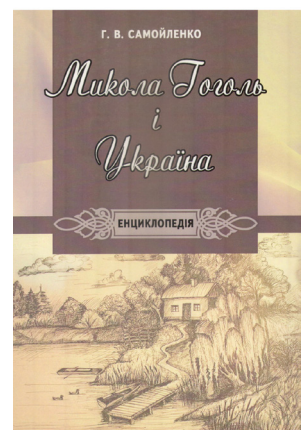
Віра КОНИК, віцепрезидентка СКУ у Східній та Центральній Європі

ЧИ ЛЮБИТЕ ВИ ГОГОЛЯ?

Так, як професор нашого вишу Григорій Васильович Самойленко... Його шкільні й студентські знання, отримані від радянських учителів та викладачів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докорінно змінилися, коли почав сам викладати 1970 року в Ніжинському виші. Будучи деканом філологічного (історико-філологічного) факультету, завідувачем кафедри світової літератури та історії культури, він постійно переконувався в міжнародній величчю нашого видатного випускника, чие серце належало священним місцям рідної України.

них різних поколінь, котрих надихав його геній у літературі, театрі, живописі, музиці, краєзнавстві, науково-дослідницькій діяльності. А ще – визначні місця й події, пов'язані з відзначенням Гоголевих ювілеїв, починаючи зі встановлення першого пам'ятника у світі саме на його інтелектуальній батьківщині в Ніжині 1881 року. Вражає й захоплює багатогранна й ретельна робота, вдало підібрані ілюстрації й велика любов до Миколи Гоголя.

Цим виданням доктор філологічних наук Г. В. Самойленко зробив подарунок собі до 85-річчя й усім нам, хто пізнає українського Гоголя. Щойно віддрукована енциклопедія вже стала раритетом, адже її наклад складає 100 примірників.

Про це мовиться в авторському слові енциклопедії «Микола Гоголь і Україна», виданої наприкінці 2020 року Ніжинським державним університетом імені Миколи Гоголя і віддрукованої ПП Лисенко М. М.

694 сторінки від А до Я представляють нам не лише хроніку життя й творчості письменника, а й українських митців і вче-

Надія ОНИЩЕНКО

Дві депортації: «Вісла» і «Захід»

Восени 1947 року сотні дерев'яних вагонів-телятників везли з України в далекі казахські степи не худобу, а живих людей, котрим не знайшлося місця на рідній землі. Багато з них не доїхали на далеку чужину, і та страшна дорога буде встелена безіменними могилами українців – жертв сумнозвісної операції «Захід».

«Ми не можемо повернути колесо історії назад, але можемо і мусимо розповісти про пережитий біль», – сказала авторка документального фільму в інтерв'ю журналу «Українська культура» (№4-6/2020). «Ми приїхали в Караганду, і яким було наше здивування, коли зустріли українців, які досі говорять українською мовою з особливою галицькою говіркою; коли в їхніх хатах побачили на стінах вишиті рушники, прапори України, портрети Шевченка й Франка... Здавалося, що не в Казахстан приїхали, а в якесь село в Західній Україні. А коли почули історії українців, як і чому вони тут опинилися, поїздили по місцях, де колись були вправні табори, я вже не могла спокійно спати.

Я повернулася з Казахстану під величезним враженням. І коли в Україні почала розповідати своїм колегам, друзям про побачене й пережите, то зрозуміла, що моє оточення, а це освічені, розумні люди, знає про українців у Казахстані не набагато більше, ніж я до поїздки. І це мене ще раз переконало в тому, що ця історія варта уваги.

Фільм «Три Івани» доступний для перегляду за покликанням: <https://www.youtube.com/watch?v=yViM7JIKYVE>

Його актуальність не тільки в повчальній історії. Сьогодні в Україні немає програми для повернення на історичну батьківщину репатріантів. Ні для казахських українців, ні для будь-яких інших депортованих національностей.

Питання про статус депортованих виселенці порушували щоразу перед новим президентом України та парламентом. Та, як ми бачимо, законопроект, якщо такий є у Верховній Раді, могли навіть розглянути, але не проголосувати. І ось знову замаюріла надія. Члени парламентського комітету з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономній Республіці Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнародних відносин одногласно підтримали законопроект № 2038 про визнання тих, кого примусово переселили з Польщі в 1944–1951 роках, депортованими.

Сталось це 6 травня 2020 року. Ініціатором законопроекту був народний депутат від Волині В'ячеслав Рубльов. Проте знову документ завис. 1 вересня його повторно включили до порядку денного 4-ї сесії Верховної Ради. Активіст Київського товари-

ства «Лемківщина імені Б. І. Антонича» Михайло Городецький у газеті «День» нагадує про те, що примусове виселення понад пів мільйона етнічних українців із споконвічних земель до УРСР відбулося на підставі угоди від 9 вересня 1944 року між урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польським Комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі та польських громадян з території УРСР. Називалося це «обміном населення» і вважалося «добровільним». Ця ганебна угода в Україні чинна і досі. 19 грудня 2002 року Конституційний Трибунал Польщі визнав, а Європейський суд з прав людини 22 червня 2004 року підтвердив, що «документ» від 9 вересня 1944 року не мав жодних правових підстав для підписання, а дії з примусової евакуації є незаконними.

Влада Польщі ще 2005 року ухвалила і втілила в дію закон «Про реалізацію права на компенсацію на підставі полишення нерухомості поза теперішніми кордонами Республіки Польща». У такий спосіб польська держава вже давно впорядкувала законодавство стосовно тих 800 тисяч поляків, котрі були переселені в УРСР до Польщі в тих же 1944–1946 роках.

«Сьогодні в Польщі «репатріанти», яких частіше називають «кресовяками», є однією з найвідоміших і шанованих груп суспільства, елітою польського народу, – пише відомий польський дослідник та архі-

віст, доктор історії Євген Місило. – Їхня трагічна доля, описана у тисячах публікацій, мемуарів та фільмів, стала важливим елементом історичної політики польської держави. Втрачені ними матеріальні блага – відомі як «забужанське майно» – були щедро компенсовані державним казначейством відповідно до спеціальних законів польського парламенту. Українці, вигнані з Польщі, – втратили все найдорожче, що мали. Загнані до радянських колгоспів та радгоспів – не отримали нічого».

Всеукраїнське товариство «Лемківщина» на чолі з Олександром Венгриновичем зібрало 25 тисяч підписів тих, кого депортували, щоби ще раз переконати владу в необхідності прийняття важливого закону. Їх підтримав Світовий Конгрес українців. «Належне визнання цих трагічних подій української історії – наш обов'язок перед теперішніми та майбутніми поколіннями», – заявив Президент СКУ Павло Грод.

(За публікаціями журналу «Українська культура» № 4-6/2020 р. та газети «День» № 243-244, 23-24 грудня 2020 р.)

Творча група під час презентації

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво № 352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя
код 02125668 ДКСУ м. Київ
МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редакторка,
Бойко О. Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua

<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>